

verband en draaien voornamelijk om de impliciete veronderstelling dat actoren en gedragingen door allerlei systemen kunnen worden aangestuurd.

In deze bijdrage hebben we geprobeerd te laten zien dat Tarde belangrijke vragen stelt bij dit durkheimiaanse perspectief waarmee de westerse wereld tracht veiligheid te (be)sturen. Beleidsingrepen brengen namelijk vaak weinig voort van wat zij beoogden en er moeten steeds nieuwe, vaak strengere maatregelen en wetgeving worden ontwikkeld om met de ontstane problemen om te gaan. Natuurlijk leveren deze inspanningen wel iets op, maar het is vaak niet de efficiënte aanpak van criminaliteit zoals die werd vooropgesteld³⁸. Tarde laat zien dat het onderzoek naar veiligheid en criminaliteit gebaat zou zijn met de studie van wisselwerkingsprocessen tussen losse elementen die juist structuur en orde tot stand brengen, maar die zelden in wetenschappelijk onderzoek bestudeerd worden of aan bod komen in beleidsinspanningen³⁹. Of, hoe de kleinste variaties en transformaties van doen en zeggen de basis kunnen vormen van steeds nieuwe sociaal-culturele velden en veranderingen in het veiligheidsvraagstuk.

Marc Schuilenburg*
Patrick Van Calster**

38 VAN CALSTER, P. (2006) Re-visiting Mr. Nice. On Organized Crime as Conversational Interaction, *Crime, Law and Social Change*, 45, 4, p. 337-359

39 Zie voor een eerste poging hiertoe: SCHUILENBURG, M., A. COENRAADS & P. VAN CALSTER (2009) Onder de mensen. De aanpak van transport-criminaliteit door politie, verzekeraars en schade-experts, *Justitiële Verkenningen*, 35 (1), p. 43-62

* Marc Schuilenburg is docent criminologie aan de Vrije Universiteit Amsterdam.

** Patrick Van Calster is Hoogleraar criminologie aan de Rijksuniversiteit Groningen.

MAATSCHAPPELIJKE DIENSTVERLENING

ONDERZOEK NAAR DE OCMW-HULPVERLENING AAN DAK- EN THUISLOZEN

Einde 2008 gaven de POD Maatschappelijke Integratie en de federale staatssecretaris voor Armoede Philippe Courard de opdracht aan Onderzoekscentrum OASes (Universiteit Antwerpen) en Panel Démographie Familiale (Universiteit Luik) om de OCMW-hulpverlening aan dak- en thuislozen te onderzoeken. Deze studie had drie doelstellingen. In de eerste plaats wilden we zicht krijgen op de organisatie en de coördinatie van de OCMW-hulpverlening aan dak- en thuislozen. Ten tweede onderzochten we welke knelpunten de OCMW's bij die hulpverlening ervaren. Ten slotte werden praktijken gededuceerd die als voorbeeld kunnen dienen voor een optimale OCMW-hulpverlening aan dak- en thuislozen.

Deze bijdrage gaat dieper in op de voornaamste bevindingen aan Vlaamse zijde van dit onderzoek. We bespreken het profiel van de dak- en thuislozen die bij de OCMW's terecht komen, de instrumenten die het OCMW hanteert in de hulpverlening aan dak- en thuislozen, en de knelpunten wat betreft de aanbodzijde. Voor we het theoretisch kader en de gehanteerde methodologie uit de doeken doen, leggen we de link tussen dit onderzoek en het forensisch welzijnswerk. Bij forensisch welzijnswerk gaat het onder andere om het aanbod van welzijnsvoorzieningen aan mensen die in contact (dreigen te) komen met politie of gerecht. We kunnen stellen dat dak- en thuislozen tot deze categorie behoren, denken we maar aan onder andere de thuislozen die uit huis dreigen gezet te worden.

1. Wat is dak- en thuisloosheid?

Dak- en thuisloosheid is een complexe sociale problematiek, die pas sinds de jaren 1980 echt aandacht krijgt binnen de sociale wetenschappen. Ook beleidsmakers werden zich pas vanaf die periode sterker bewust van het feit dat zich een meer structurele aanpak van dak- en thuisloosheid opdringt. In 2010, het Europees Jaar van

de Armoede, is dak- en thuisloosheid één van de centrale thema's¹.

De term 'thuisloosheid' staat niet in de Federale wetgeving, die spreekt enkel over 'dakloosheid'. Een dakloze wordt volgens de Wet beschouwd als een *"persoon die niet over een eigen woongelegenschap beschikt, die niet de middelen heeft om daar op eigen krachten voor te zorgen en daardoor geen verblijfplaats heeft, of die tijdelijk in een tehuis verblijft in afwachting dat hem een eigen woonplaats ter beschikking wordt gesteld."* In de wetenschappelijke literatuur blijft het debat over de definiëring van dak- en thuisloosheid bestaan. De visie op de situatie en de oorzaken van dak- en thuisloosheid verruimden doordat men vaststelde dat de doelgroep gedifferentieerder was dan gedacht. Zo werden vrouwen pas in de voorbije decennia bestempeld als dak- en thuisloos wanneer ze zich in deze situatie bevinden² (O'Sullivan, 2008).

Een kader dat de ideeën en visies van beleidsmakers, hulpverleners en wetenschappelijk onderzoek enigszins samenbrengt en verzoent, en dat een uitstekende insteek vormt voor beleids-ondersteunend onderzoek, vinden we bij FEANTSA, het Europees Observatorium voor Thuisloosheid. FEANTSA ontwikkelde een Europese typologie van thuisloosheid en uitsluiting op het vlak van wonen, ETHOS genaamd. Deze typologie onderscheidt vier gradaties op het vlak van wonen en vertrekt van een procesmatige benadering van de problematiek die zowel preventieve als curatieve maatregelen toelaat. De bedoeling hiervan is het aanbieden van een raamwerk voor beleidsmakers (FEANTSA, 2010).

Wij hanteerden in dit onderzoek de term dak- en thuisloosheid omdat dit concept niet alleen verwijst naar het ontbreken van een dak boven het hoofd en het beschikken over de nodige bestaansmiddelen, maar ook refereert aan de multidimensionele situatie waarmee men te kampen heeft. Daarnaast maakt het duidelijk dat hulpverlening aan dak- en thuislozen breder is dan hulp aan buitenslapers of mensen die in

een (nacht)opvangcentrum verblijven. Het gaat ook over mensen die bij vrienden of familie ('her en der') slapen, in specifieke woonvormen verblijven of die dreigen dakloos te worden.

2. Methodologie en onderzoeksvragen

We gebruikten in dit onderzoek een combinatie van kwalitatieve en kwantitatieve onderzoeksmethoden. In een eerste fase bevroegen we alle Belgische OCMW's door middel van een webenquête. De vragen in deze webenquête waren grotendeels gesloten van aard. Zo'n 56% van de Belgische OCMW's vulde de vragenlijst in. Deze vragenlijst polste onder andere naar de mate waarin de OCMW's met verschillende soorten dak- en thuislozen in aanraking komen, hoe ze de huidige behoefte van het aanbod inschatten en hoe ze de hulpverlening organiseren.

Het tweede luik was kwalitatief van aard en had als doelstelling mogelijke problemen in de werking rond dak- en thuisloosheid te detecteren en goede praktijken op te sporen. Vijftien Vlaamse, twintig Waalse en vier Brusselse OCMW's werden mondeling bevroegd via een semi-gestructureerde vragenlijst.³ Ten slotte organiseerden we zeven focusgroepen: drie Vlaamse, drie Waalse en één gemeenschappelijke. In deze focusgroepen werden de vaststellingen uit de twee eerste luiken voorgelegd aan doelgroeporganisaties, hulpverleners en beleidsactoren.

3 Via een clusteranalyse kwamen we tot drie groepen van OCMW's (algemeen kunnen we stellen dat één groep van OCMW's weinig in contact komt met dak- en thuislozen, een groep van OCMW's regelmatig met dak- en thuislozen in contact komt, en dat de laatste groep frequent dak- en thuislozen ontvangen in het OCMW. Van elke groep werden OCMW's bevroegd, we kozen ervoor om de OCMW's te bevroegen die in de webenquête aangaven goede praktijken in hun dienstverlening te hanteren. We bevroegen de persoon die binnen het OCMW de meeste kennis had van de OCMW hulpverlening aan dak- en thuislozen. In sommige OCMW's was dit de maatschappelijk werker, in andere de secretaris of de hoofdmaatschappelijk werker; in andere OCMW's was het een dubbelinterview met meerdere van deze actoren.

1 Naast bijvoorbeeld gezondheid, kinderarmoede en tewerkstelling.

2 Voorheen werden ze beschouwd als slachtoffers van huiselijk geweld of als devianten persoonlijkheden (O'Sullivan, 2008).

3. Het profiel van de dak- en thuislozen

3.1. Profiel

Bijna alle Belgische OCMW's merken op dat het aantal dak- en thuislozen stijgt, en dat er tegelijkertijd een cumulatie van problemen is. De Vlaamse en de Waalse OCMW's hadden in 2008 respectievelijk gemiddeld 12 en 25 dossiers met een dak- en thuislozenproblematiek⁴ per 10 000 inwoners.

Twee op drie OCMW's merken een verandering op in het profiel van de dak- en thuislozen. Deze wijziging is vooral te wijten aan een stijging in het aandeel jongeren, het aandeel dak- en thuislozen met verslavingsproblematieken en het aandeel dak- en thuislozen met psychische of psychiatrische problemen. Problematisch is dat juist voor deze drie doelgroepen nauwelijks een passend opvangaanbod bestaat.

Tabel 1: Veranderingen in het profiel van dak- en thuislozen, opgemerkt door de Vlaamse OCMW's (meerdere antwoorden mogelijk) (N=116)

	Aandeel
Meer psychische problemen	70.7%
Verjonging	78.4%
Vervrouwelijking	17.2%
Veroudering	4.3%
Meer gezinnen met kinderen	27.6%
Meer verslavingsproblematieken	58.6%
Meer etnische minderheden	14.7%

3.2. Problemen

De belangrijkste problemen waarmee dak- en thuislozen blijken te kampen, situeren zich op het domein van huisvesting. De meeste dak- en thuislozen kampen volgens de OCMW's met een gebrek aan een vaste of betaalbare woonst. Zowel op de private huurmarkt als op de sociale woningmarkt is er een schaarste voor deze doelgroep. De krapte op de sociale woningmarkt zorgt ervoor dat de sociale woningmarkt selectiever kan zijn bij het verhuren van hun woningen en dat door de hoge huurprijzen op de priva-

te huurmarkt de sociale verhuurkantoren verplicht zijn om hoge doorverhuurprijzen te vragen. Het huisvestingsprobleem bestaat echter niet enkel uit het gebrek aan een betaalbare woonst. Er zijn ook nog de hoge energieprijzen, zeker in het laagste segment van de huurmarkt waar de woningen slecht geïsoleerd zijn.

Een tweede vaak vermeld probleem is het gebrek aan financiële middelen. Daarnaast wordt door de OCMW's ook een gebrek aan sociale netwerken aangehaald als een probleem waar dak- en thuislozen mee kampen. Bijna 70% van de OCMW's vindt dan ook dat de hulpverlening aan dak- en thuislozen niet kan slagen zonder te werken aan sociale competenties en het sociale netwerk. Een laatste veel voorkomend probleem zijn de ontwrichte gezinssituaties. Die kunnen een aanleiding zijn om in een situatie van dak- en thuisloosheid te belanden. We denken hierbij aan echtscheidingen waarbij één van de twee partners op straat belandt, maar ook aan jongeren die thuis niet meer welkom zijn.

4. De hulpverlening van het OCMW: belangrijkste vaststellingen

De meerderheid (73%) van de Vlaamse OCMW's gelooft dat de hulpverlening voor een bepaalde categorie van dak- en thuislozen sowieso tekortschiet. Ongeveer 30% van de Vlaamse OCMW's vindt zelfs dat voor een bepaalde categorie van dak- en thuislozen geen enkele hulp meer mogelijk is⁵. We gaan hier dieper in op de belangrijkste vaststellingen van ons onderzoek. Zo kwam in het onderzoek naar voor dat de OCMW's preventie zeer belangrijk vinden. We bespreken hier de mogelijkheden die er bestaan om een preventieve aanpak te realiseren.

4.1. Preventie

Volgens de OCMW's zijn hun preventieve mogelijkheden vrij beperkt. Er zijn niet alleen weinig instrumenten voorhanden, deze instrumenten zijn bovendien ook niet goed genoeg ontwikkeld. Een voorbeeld hiervan zijn de vorderingen voor uithuiszetting. OCMW's worden namelijk verwittigd wanneer iemand voor het vredege-

⁴ De meeste OCMW's definieerden deze categorie van dossiers als dossiers waarbij er enige vorm van huisvestingsprobleem is. We hebben hier echter geen specifieke vragen over gesteld, we weten dus niet of dit verschilt van OCMW tot OCMW, bijvoorbeeld naar grootte van het OCMW.

⁵ Het gaat hier voornamelijk over de chronisch daklozen.

recht moet verschijnen omdat bijvoorbeeld de huur niet betaald wordt, er geluidsoverlast is of de woonhygiëne ondermaats is. In Vlaanderen bereikten in 2008 gemiddeld 35 vorderingen tot uithuiszettingen het OCMW.

De OCMW's gaven dan ook aan dat de vordering tot uithuiszetting in theorie een preventief instrument kan zijn: de OCMW's worden bij problemen verwittigd en kunnen daardoor bemiddelen tussen huurder en verhuurder. In de praktijk blijken er echter enkele obstakels te zijn. Het eerste minpunt is dat de personen die gevorderd worden meestal op schriftelijke wijze door het OCMW gecontacteerd worden. Deze manier van communiceren is niet aangepast aan de doelgroep, waardoor weinigen hierop reageren. Ten tweede komen de vorderingen tot uithuiszetting zeer laat aan. Op het moment dat de OCMW's gewaarschuwd worden heeft de behandeling bij het vrederecht soms al plaatsgevonden. Vaak vindt het kort erna plaats, waardoor de brief van het OCMW de betrokkene te laat bereikt. Ten slotte geven de OCMW's aan dat een vordering er vaak op wijst dat de problemen tussen huurder en verhuurder al teveel uit de hand gelopen zijn.

Een tweede preventief instrument is het overleg tussen lokale actoren, LAC's⁶ en sociale huisvestingsmaatschappijen. In sommige gemeenten vindt overleg plaats met het OCMW en LAC en/of de sociale huisvestingsmaatschappijen. OCMW's krijgen via deze weg meer informatie over mensen in probleemsituaties, waarna ze deze kunnen contacteren. Dit is nog niet in alle gemeenten even goed uitgebouwd. Bovendien geven heel wat OCMW's aan dat deze probleemsituaties nog vroeger doorgegeven moeten worden. Lokaal overleg is echter een zeer nuttig instrument indien het goed uitgebouwd is. Elke gemeente moet streven naar het oprichten van zo'n lokaal overleg, waarin niet enkel OCMW, Lokale Adviescommissie en sociale huisvestingsmaatschappijen betrokken worden, maar ook de private huurmarkt en het vrederecht. Daarnaast moeten ook de instituties op het grondgebied betrokken worden. Onder de dak- en thuislozen blijken namelijk heel wat jongeren die uit

bijzondere jeugdopvang komen en ex-gedetineerden te zijn, die na hun verblijf in de instelling of gevangenis niet weten waarheen ze kunnen gaan. Het zou de taak van de instelling of de gevangenis moeten zijn om na te gaan of degene die de instelling of gevangenis verlaat, wel degelijk een plaats heeft om naar toe te gaan.

Een laatste mogelijk preventief instrument waarover we het hier willen hebben, is langdurige woonbegeleiding. Dit blijkt een grote niche in de preventieve aanpak van dak- en thuisloosheid te zijn. De OCMW's geven aan dat woonbegeleiding verder ontwikkeld moet worden, om herval te voorkomen. Vooral voor de groep van dak- en thuislozen waarvoor zeer moeilijk opvang gevonden kan worden, zoals mensen met psychiatrische problemen en verslaafde dak- en thuislozen, kan woonbegeleiding een oplossing bieden. Ook voor de steeds groeiende groep van jongeren die de vaardigheden missen om alleen te wonen kan begeleid wonen een oplossing bieden. De respondenten geven wel aan dat dit voor de jongeren in kwestie zeer moeilijk te aanvaarden is.

4.2. De opvangmogelijkheden in de Vlaamse gemeenten

Voor de meeste OCMW's ligt de eerste prioriteit van de hulpverlening bij het vinden van een tijdelijke huisvesting. De meeste OCMW's proberen hun dak- of thuisloze cliënt eerst onder te brengen bij familie of vrienden. Heel wat dak- en thuislozen komen echter terecht in andere tijdelijke oplossingen, zoals onthaalhuizen en doorgangswoningen. Niet elke gemeente beschikt echter over dergelijke voorzieningen, en de dak- en thuislozen worden dan ook regelmatig gehuisvest buiten de grenzen van de eigen gemeente.

72% van de Vlaamse OCMW's geeft dan ook aan dat er onvoldoende opvangcapaciteit is binnen de eigen gemeente. Daarnaast blijkt er bij enkele OCMW's de angst te bestaan dat indien ze de opvangcapaciteit uitbreiden, de aantrekkingskracht van de gemeente voor dak- en thuislozen zal vergroten. Respondenten geven aan dat het opvangaanbod maar voldoende moet zijn, omdat er anders dak- en thuislozen zullen bij komen.

6 Lokale Adviescommissies

Toch zijn de meeste OCMW's ervan overtuigd dat de opvangcapaciteit vergroot dient te worden. Bovendien is er niet alleen onvoldoende opvang, maar is de bestaande opvang onvoldoende gedifferentieerd. Dit is met andere woorden ook een belangrijk aandachtspunt. Het Nederlandse voorbeeld van de "woonladder" is daarbij zeer interessant. Deze woonladder is eigenlijk een lijst van verschillende types opvang, gerangschikt naar zelfredzaamheid die voor verblijf daar nodig is. Deze woonladder dekt dus verschillende vormen van opvang; alle gradaties van opvang moeten aanwezig zijn. Belangrijk hierbij is dat de verschillende vormen van opvang door een dak- of thuisloze niet consequent gevolgd moeten worden. Stappen mogen overgeslagen worden en er mag ook gerust een stap terug gezet worden. Er moet dus aangegeven worden dat mislukken mag, en men moet vermijden om de dak- of thuisloze te forceren.

Het realiseren van voldoende en voldoende gedifferentieerde opvang is, zeker voor kleine gemeenten, geen sinecure. Doorheen de bevraging van de OCMW's hebben we echter voorbeelden gezien van bovenlokale samenwerkingsverbanden, waar verschillende gemeenten opvang-initiatieven delen.

Een ander veelgenoemd probleem wat betreft opvang, is de doorverwijzing. Het rondbellen om een openstaande plaats in een geschikte opvang te vinden, neemt heel wat kostbare tijd van de maatschappelijk werkers in beslag. 80% van de OCMW's geeft dan ook aan dat een centraal dispatchingsysteem dat hulpverleners en -vragers kan doorverwijzen naar openstaande plaatsen in de opvang welkom zou zijn. De mondelinge bevraging leerde ons dat er hieromtrent reeds verschillende, weliswaar kleinschalige, initiatieven zijn. Zo hebben de Limburgse CAW's een dispatchingdienst waar OCMW's naar kunnen bellen indien ze opvang voor een cliënt moeten hebben. Het desbetreffende CAW belt dan in plaats van het OCMW rond om een geschikte plaats te vinden. Anderzijds kan de dispatchingdienst ook op niveau van het OCMW georganiseerd worden. Zo bestaat er in een groot Vlaams OCMW een dispatchingdienst. De maatschappelijk werkers moeten niet zelf rondbellen om

opvang te vinden, dat doet de dispatchingdienst voor hen.

Er kwamen ook enkele specifieke opvangproblemen naar voor doorheen de studie. Zo klagen heel wat OCMW's over de doorstroom uit doorgangswoningen. Mensen verblijven vaak langer dan de vooropgestelde vier tot zes maanden, omdat ze nergens anders terecht kunnen. Volgens de OCMW's nemen de doorgangswoningen de plaats in van sociale woningen waarvan de wachtlijsten steeds langer worden. Ten tweede organiseren weinig gemeenten winteropvang; ook hier merken we op dat dit voortkomt uit angst voor het aanzuigeffect.

4.3. De instrumenten van het OCMW

We bespreken hier verder wat een OCMW, naast het zoeken naar geschikte opvang, doet voor dak- en thuisloze cliënten. De installatiepremie is één van de meest gebruikte instrumenten om dak- en thuislozen te ondersteunen. 83% van de Vlaamse OCMW's biedt vaak of altijd een installatiepremie aan dak- of thuislozen aan. Opvallend is wel dat dit minder frequent gebeurt in de kleinere OCMW's. Meer dan één op vijf geeft zelden een installatiepremie aan dak- en thuislozen. Uit de kwalitatieve bevraging blijkt dat er OCMW's zijn die voorwaarden koppelen aan het krijgen van een installatiepremie. Dit is echter niet wettelijk. De meeste OCMW's geven dan ook systematisch een installatiepremie⁷.

Daarnaast geven de OCMW's heel wat administratieve ondersteuning aan dak- en thuislozen. Deze ondersteuning bestaat voornamelijk uit twee elementen; enerzijds is er het in orde brengen van allerhande papieren en formulieren, anderzijds is er het "sociaal in orde brengen" van de cliënt. Met dit laatste wordt bijvoorbeeld verstaan dat de cliënt terug wordt ingeschreven bij de VDAB. Zeker de allochtone dak- en thuislozen hebben nood aan administratieve ondersteuning.

Een derde belangrijke taak van het OCMW is de toeleiding naar sociale huisvesting. De OCMW's raden hun cliënten aan zich zo snel mogelijk in te schrijven op een wachtlijst voor een sociale

⁷ Men heeft slechts eenmaal recht op een installatiepremie.

woning. De lange wachtlijsten maken het echter moeilijk om cliënten hiervan te overtuigen. Tijdens de mondelinge bevraging kwam een specifiek initiatief naar boven om cliënten naar de sociale woningmarkt te leiden, namelijk de “woonnamiddag”. Deze woonnamiddag wordt georganiseerd door OCMW en andere betrokken diensten en organisaties; inwoners van de gemeente kunnen op deze dag terecht voor informatie en inschrijvingen. De versnelde toewijzingsprocedure wordt niet altijd toegepast. Zo zeggen sommige OCMW’s dat ze dit oneerlijk vinden; en klagen ze dat dit een pervers effect heeft, namelijk dat mensen die jarenlang op de wachtlijsten staan op deze manier voorgestoken worden. Een andere reden waarom OCMW’s hier niet altijd gebruik van maken, is dat ze garant moeten staan voor de cliënt. Andere OCMW’s maken er wel gebruik van, maar klagen over het feit dat hier een maximum op staat.

Ten slotte willen we hier ook het bestaan van het referentieadres erkennen. Het OCMW is verplicht een referentieadres te geven aan een dak- of thuisloze⁸. We merken echter op dat bij heel wat OCMW’s, vooral bij de kleine OCMW’s, weerstand bestaat tegen het geven van een referentieadres. De redenen hiervoor zijn divers. In de eerste plaats geven sommige OCMW’s aan dat, mede door het referentieadres, de cliënt zich gaat nestelen in de situatie en niet zelf op zoek gaat naar een nieuwe verblijfplaats. Sommige OCMW’s geven daarnaast aan dat er misbruik wordt gemaakt van het referentieadres; het dient volgens hen voor sommige dak- en thuislozen enkel om te ontkomen aan deurwaarders en schuldeisers. De meeste OCMW’s zien het referentieadres dan ook als een tijdelijke oplossing en zetten een limiet op het hebben van een referentieadres. Ook stellen sommige OCMW’s nog bijkomende voorwaarden, zoals de verplichting om regelmatig langs te komen en het opstellen van een contract voor begeleiding.

We merken toch dat er onvoldoende kennis bestaat over de voorwaarden van een referentie-

adres en de verplichting er één te geven wanneer aan de wettelijke voorwaarden voldaan wordt. Er zijn namelijk heel wat voordelen aan dit referentieadres, en men moet dit dan ook blijven gebruiken. Een voordeel is dat cliënten hierdoor administratief in orde kunnen blijven; een uitkering kan hierdoor bijvoorbeeld aangevraagd of behouden worden. Het referentieadres is met andere woorden een instrument om het inkomen van de cliënt veilig te stellen. Het grootste voordeel is echter dat het beschouwd kan worden als startpunt voor reguliere begeleiding bij het OCMW.

Het OCMW heeft vanzelfsprekend nog andere taken en instrumenten in het kader van dak- en thuisloosheid. Zo is er in heel wat OCMW’s nog aanvullende materiële en financiële steun en bestaat er in sommige gemeenten een noodnummer. We kunnen in het kader van deze bijdrage hier niet dieper op ingaan.

5. Conclusie

De Vlaamse OCMW’s geven aan dat er de laatste jaren een verandering in het profiel van dak- en thuislozen is en dat hun aantal stijgt. Door middel van een webenquête bij alle Belgische OCMW’s en een individuele bevraging van enkele OCMW’s, merkten we dat de hulpverlening in de meeste OCMW’s nog niet voldoende is afgestemd op de groeiende en wijzigende groep van dak- en thuislozen.

Hoewel preventie van dak- en thuisloosheid volgens de meeste OCMW’s nodig is en zou moeten gerealiseerd kunnen worden, geven ze ook aan dat dit momenteel niet mogelijk is met de bestaande instrumenten en binnen de huidige organisatie. Zo kan het gebruik van de vorderingen tot uithuiszetting nog verfijnd worden en moet er meer lokaal overleg georganiseerd worden om situaties van dak- en thuisloosheid zoveel mogelijk te voorkomen.

Ook aan de opvangzijde blijken er heel wat knelpunten te zijn. Heel wat OCMW’s geven aan dat er binnen de eigen gemeente te weinig opvangplaatsen zijn. Een tweede knelpunt is dat het aanbod niet voldoende gedifferentieerd blijkt te zijn. We merken op dat het vooral voor jongeren, verslaafden en dak- en thuislozen met een psychiatrische problematiek heel moeilijk is om geschik-

8 Mits hij of zij aan de wettelijk vooropgestelde voorwaarden voldoet, i.e. dakloos zijn, niet ingeschreven zijn in het bevolkingsregister, aanvraag ingediend hebben bij het OCMW.

te opvang te vinden. Voor deze doelgroep dient er meer gewerkt te worden met woonbegeleiding, al dan niet georganiseerd door OCMW en CAW.

Anderzijds kunnen ook bovenlokale samenwerkingsverbanden tussen gemeenten een antwoord bieden op het tekort aan (geschikte) opvangplaatsen. Zo hoeven winteropvang of noodopvang, maar ook specifieke opvangplaatsen voor drugverslaafden, niet in elke (kleine) gemeente aanwezig te zijn; maar in elke gemeente moet men wel weten wat te doen indien men geconfronteerd wordt met een situatie van dak- en thuisloosheid. Dit kan enkel door middel van bovenlokale samenwerkingsverbanden.

We willen dan ook beklemtonen dat, om het aantal dak- en thuislozen terug te dringen, iedereen zijn verantwoordelijkheid moet nemen. Niet enkel op federaal of regionaal niveau kunnen maatregelen genomen worden, ook lokaal liggen er heel wat mogelijkheden open.

Lize Van Dijk*

Bibliografie

DE BOYSER, K., LINCHET, S., VAN DIJCK, L., CASMAN, M.T., VRANKEN, J. (2009). 'Onderzoek naar de OCMW-hulpverlening aan dak- en thuislozen'. Opdracht van de POD Maatschappelijke Integratie. 220 p. Feantsa (2009). ETHOS – Europese typologie van dakloosheid en sociale uitsluiting, <http://www.feantsa.org/files/freshstart/Toolkits/Ethos/Leaflet/NL.pdf> (online), gelezen op 15/05/2010.

O'SULLIVAN, E. (2008). Pathways through Homelessness: Theoretical Constructions and Policy Implications, In: DOHERTY, J. & B. EDGAR, In my caravan, I feel like superman. Essays in honour of Henk Meert 1963-2006.

De studie is te vinden op de site van de POD Maatschappelijke Integratie (www.mi-is.be). Voor meer informatie kan u terecht bij Lize Van Dijk (lize.vandijk@ua.ac.be of 03/265.53.44).

* Lize Van Dijk is als wetenschappelijk medewerker verbonden aan het onderzoekscentrum OASes van de Universiteit Antwerpen. Ze doet daar voornamelijk onderzoek naar de hulpverlening van de OCMW's.

CRIMINOLOGIE EN METHODOLOGIE

TOEGANG TOT MINDERJARIGE ONDERZOEKS-SUBJECTEN EN HET EFFECT VAN OUDERLIJKE TOESTEMMING: EEN EXPLORERENDE ANALYSE

'The task of the social scientist is to work for the right of people to have a voice and to be heard. In the case of children, 'age' is perhaps one of the most dominant factors used to discriminate against children being heard and listened to' (Christensen & Prout, 2002: 483).

Inleiding

Bij de studie van adolescente slachtoffers kunnen enkele specifieke ethische knelpunten opduiken. Morrow & Richards (1996) stellen dat de vraag naar ethische aspecten in sociaal onderzoek met minderjarigen kan teruggebracht worden tot de mate waarin kinderen beschouwd worden als verschillend of gelijkend aan volwassenen en het oordeel over de kwetsbaarheid van kinderen, hun (in)competentie en hun machteloosheid. Bij de studie van minderjarige slachtoffers duikt dan ook vaak het dilemma op tussen belangenbehartiging van minderjarigen (door het vergaren van kennis op basis waarvan adequate preventie en hulp kan geboden worden) en de bescherming van de rechten en het welzijn van de minderjarige onderzoeks-subjecten (Kopelman, 2000; Priebe, 2009).

Vanuit de idee het welzijn van minderjarige onderzoeks-subjecten te beschermen, worden ouders en verzorgers vaak gezien als best geplaatst om toestemming tot deelname aan onderzoek te verlenen of te weigeren. Dit vanuit de veronderstelling dat minderjarigen niet in staat zijn hierover zelf te beslissen en volwassenen beslissen in het belang van het kind. Ook in het onderzoek waarvan in dit artikel sprake is, werd op vraag van de ethische commissie van de faculteit Rechtsgeleerdheid UGent een brief tot toestemming aan de ouders voorgelegd¹. Er werd

¹ De ethische commissie stelde dat het onderzoek zich toespitst op minderjarigen die in vele gevallen een traumatische ervaring hebben opgedaan en de bevraging van deze jongeren dan ook niet kan worden verricht zonder ouderlijke toestemming.